

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сучасна екологічна ситуація Житомирської області характеризується погіршенням якості навколишнього природного середовища, що пов'язано із забрудненням атмосфери, гідросфери, знищенням родючих ґрунтів отрутохімікатами і радіоактивними відходами, утворенням великої кількості твердих побутових відходів, тощо. Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини є невід'ємною умовою сталого розвитку регіонів України. Саме тому, своєчасне виявлення та запобігання забрудненню навколишнього природного середовища є основною умовою для забезпечення збалансованого розвитку Житомирської області.

До основних екологічних проблем Житомирської області належать:

✓ забруднення атмосферного повітря: основними джерелами забруднення є пересувні джерела і промисловість. До атмосферного повітря щорічно надходить близько 80 тон забруднюючих речовин, серед яких: оксиди азоту, сірчисті сполуки, діоксид та інші сполуки сірки, вуглеводні, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, метали та їх сполуки, тощо. Найбільшої шкоди повітряному басейну Житомирщини завдає автотранспорт (80% від загальної кількості викидів, що становить 71,23 тис.т.). Зменшення шкідливих викидів від пересувних джерел можливе за рахунок збільшення використання неетильованого бензину, посилення контролю за токсичністю відпрацьованих газів автомобільних двигунів, встановлення на двигуни внутрішнього згорання опалювачів палива, будівництва об'їзних автошляхів для транзитного транспорту, тощо. Внаслідок діяльності промислових підприємств Житомирської області до атмосферного повітря за 2014 рік надійшло 17,21 тис.т. забруднюючих речовин. Необхідно відмітити, що найбільший внесок у забруднення атмосферного повітря області вносять підприємства: Бердичівське ЛВУМГ філії УМГ «Київтрансгаз» ДК «Укртрансгаз» НАК «Нафтогаз Україна» (5058,78 т.); Новоград-Волинська ВТС Рівненського ЛВУМГ (4161,91 т.); ПрАТ «Житомирський завод МДФ» (699,98 т.) КП «Житомиртеплокомуненерго» (312,94 т.). Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням та відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук. Основними напрямками зменшення надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря є, насамперед: виконання природоохоронних заходів, передбачених проектами нормативів гранично допустимих викидів, переведення обладнання на альтернативні види палива, впровадження сучасних технологій очищення промислових викидів, тощо.

✓ забруднення водних об'єктів: основними джерелами забруднення водних об'єктів є: міські стічні води, що містять фекалії, мікроорганізми, у тому числі патогенні; промислові стічні води, що містять значну кількість нафтопродуктів, пестицидів, сміття фенолів, різних кислот, мідь, цинк. За даними статистичних спостережень, у водні об'єкти щорічно потрапляє близько: 394 т. - ортофосфатів, 582 т. - завислих речовин, 3,21 т. - нафтопродуктів, 980 т. - сухого залишку, 5,3 т. - заліза загального, тощо. Основними забруднювачами поверхневих вод області є очисні споруди підприємств комунального господарства, частка стічних вод яких становить 87% від загальної кількості забруднених стоків, 12 % забруднених стоків належать промисловим підприємствам області. Фактичний скид стічних вод в поверхневі водні об'єкти склав 157,7 млн.м³, з них 3,272 млн.м³ забруднених, 118,2 млн.м³ нормативно чистих без очистки, нормативно очищених 36,28 млн. м³. Найбільші обсяги зворотних вод з перевищенням нормативів ГДС скинули такі підприємства як: ТОВ «Комплекс екологічних споруд» м.Бердичів (716,7 тис.м³), Будинкоуправління №3 Житомирської квартирно-експлуатаційної частини району смт.Озерне (403,5 тис.м³), Коростишівське міське комунальне підприємство «Водоканал» (388,7 тис.м³), Овруцьке комунальне підприємство «Комунальник» (356,5 тис.м³). Зменшення скиду забруднюючих речовин можливе за рахунок поліпшення ефективності роботи очисних споруд, шляхом проведення їх реконструкції, заміни насосного та технологічного обладнання, що використало свої технічні можливості. Зменшення надходження забруднюючих речовин до поверхневих водозем з стічними водами підприємств можливо за рахунок упорядкування та підвищення технічного та технологічного рівня водопровідно-каналізаційних систем, запровадженням водозберігаючих форм водоспоживання, встановлення локальних споруд очищення стічних вод.

✓ забруднення земельних угідь: основними джерелами забруднення земельних угідь є: застосування високих доз мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин, що супроводжується забрудненням ґрунту баластними речовинами (хлоридами, сульфатами), накопиченням отрутохімікатів у ґрунтах і підґрунтових водах; робота сільськогосподарського транспорту, що призводить до розлиття залишків мастила і пального, ущільнення ґрунту; застосування засобів хімізації сільськогосподарства із нагромадженням в ґрунтах залишків мінеральних добрив і пестицидів. Ще однією суттєвою проблемою є процеси водної та вітрової ерозії, що різко зростають внаслідок низької культури землеробства, застарілих методів обробітку ґрунту. За даними держкомстату України, площа земель Житомирської області, яка піддається деградації становить 1081,4 тис.га (36,3% до загальної площі території). Ерозійним процесам піддано 104,8 тис. га сільськогосподарських угідь, із них: водній - 83,9 тис. га, вітрової - 20,9 тис. га. Процеси водної ерозії переважають у лісостеповій частині області, що пов'язано з особливостями рельєфу місцевості, низькою лісистістю, інтенсивним сільськогосподарським виробництвом. Площа кислих ґрунтів, які потребують вапнування у Житомирській області – 55-60%. В області нараховується 358,433 тис. га. осушених земель. Загальна площа перезволожених ґрунтів складає 79,2 тис. га (7,3% ріллі), а площа заболочених ґрунтів - 284,9 тис. га (26,4% ріллі). Основними забруднювачами землі є радіоактивні речовини, які випали в результаті Чорнобильської

катастрофи. В області нараховується 1417,7 тис га земель забруднених радіонуклідами, що складає 47,53 % від загальної території області. Основними забруднювачами є Cs137, Sr90, Pu, U. Територія зони посиленого радіологічного контролю складає 721,6 тис. га., з них: сільськогосподарські угіддя - 359,0 тис га, лісовкриті площі - 268,9 тис га, в межах населених пунктів - 62,0 тис га, інші землі - 31, 7 тис га. За даними статистичних спостережень, земельні угіддя характеризуються відносно низькими запасами валового цинку, які коливаються в середньому від 23 до 38 мг/кг, середньо обласний показник вмісту гумусу в ґрунтах – 24 мг/кг, азоту – 75 мг/кг, сполук фосфору – 118 мг/кг, сполук калію – 80 мг/кг, що значно нижчі за нормативні показники. Так, головними екологічними наслідками забруднення земельних угідь є: малородючість земель, ерозійні процеси, підтоплення, підвищення рівня рН, хімічне і радіаційне забруднення. Для Житомирщини пріоритетним є заліснення малопродуктивних і непридатних для сільськогосподарського використання земель, лісомеліоративний захист орних земель від вітрової ерозії, охорона водних об'єктів, закріплення поверхні ярів та пісків, а також боротьба з локальними проявами водної ерозії.

✓ утворення відходів: це одна з найбільш гострих суспільних проблем області. З кожним роком накопичення відходів збільшується, виникають несанкціоновані звалища, не вирішується проблема поводження з небезпечними відходами. За даними обласного управління статистики протягом 2014 року підприємствами області утворено 673,2 тис.тонн відходів I-IV класів небезпеки, основна частина утворених відходів (671,8 тис.тонн або 99,8% загального обсягу) - відходи IV класу небезпеки. В основному це відходи виробництва продуктів харчових та напоїв, відходи видобування корисних копалин, відходи виробництва продукції лісового господарства та лісозаготівлі та відходи виробництва продукції сільського господарства та мисливства. Відходи I класу небезпеки склали 0,1 тис.тонн, II класу- 0,3 тис.тонн, III класу-1,0 тис.тонн. Основна частина утворених відходів - це відходи, що містять ртуть, свинець та їх сполуки, відходи, що містять відпрацьовані та непридатні до використання мінеральні масла, у тому числі масляні фільтри, відпрацьовані автомобільні шини, агресивні розчини та відходи пестицидів і агрохімікатів непридатних чи заборонених до використання. Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Найбільше небезпечних відходів утворено на підприємствах міста Житомира, Малинського та Володар-Волинського району. Серйозною проблемою в питаннях поводження з відходами є приведення в безпечний екологічний стан міських звалищ побутових відходів. Полігон побутових відходів у самому Житомирі експлуатується понад 30 років і є найбільшим в області за об'ємом накопичення. Щорічно на ньому накопичується близько 300 тис. куб. м побутових відходів. На сьогодні можливості полігону вичерпані. Звалища відходів в містах Бердичеві, Новоград-Волинському, Коростишеві, Малині експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог, не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно- захисних зон. Тож доцільним є вирішення питання будівництва заводів з сортування та переробки відходів, а також використання багатьох можливих відходів, як вторинної сировини.

Отже, значне поліпшення екологічної ситуації в області, як і в Україні в цілому, стане можливим за умов наявності належного фінансування для впровадження природоохоронних заходів, посилення авторитету та утвердження на європейському рівні екологічного права, а також відповідальності органів місцевого самоврядування та кожного громадянина за прийняття екологічно виважених рішень в їх повсякденних практичних діях. Країна може забезпечити перехід до сталого розвитку лише шляхом ефективного використання всіх видів ресурсів, структурно-технологічної модернізації виробництва, використання творчого потенціалу суспільства для розбудови і процвітання держави. Для цього необхідно вдосконалювати на регіональному та місцевому рівнях систему екологічного моніторингу, державного контролю, державного обліку, екологічного аудиту, а також застосовувати ті статистичні підходи, які визнані на міжнародному рівні. Тобто саме екологічний розвиток регіонів є найбільш важливим в концепції становлення сталого розвитку країни.